

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-453-5-27>

SOME PROBLEMS OF LEGAL SUPPORT FOR EXERCISING CONSTITUTIONAL RIGHTS OF CITIZENS IN THE FIELD OF FIREARMS CIRCULATION

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН У СФЕРІ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Chekhaniuk L. V.

*PhD in Law, Assistant Professor,
Department of Constitutional Law
and Human Rights,
National Academy of Internal Affairs*

Чеханюк Л. В.

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
конституційного права
та прав людини
Національної академії
внутрішніх справ*

Як свідчить порівняльний аналіз законодавства зарубіжних країн, сьогодні обіг цивільної вогнепальної зброї у всіх країнах Європи та у більшості пострадянських країн законодавчо врегульовано спеціальними законами. В Україні, на відміну від цих країн, питання власності на зброю й досі регулюється підзаконними нормативно-правовими актами, зокрема численними наказами та інструкціями МВС України. Більшість правових норм, що у них закріплені, фактично дублюють основні положення колишнього радянського законодавства і не відповідають сучасному стану розвитку суспільних відносин у сфері обігу зброї, а відтак, не забезпечують громадянам можливості реалізації цілої низки прав, наданих їм Конституцією України. У першу чергу мова йде про ч. 2 ст. 27, що гарантує кожному громадянину право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань. Також, варто згадати про ч. 1 ст. 41 Конституції України, згідно якої кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом. Дана конституційна норма знаходить свою подальшу конкретизацію в ч. 1 ст. 92 конституції України, що містить вимогу виключно законодавчого врегулювання прав і свобод людини і громадянина, гарантій цих прав і свобод та правового режиму власності, у тому числі й на зброю [1].

Відсутність законодавчого регулювання вказаних вище конституційних положень у сфері обігу зброї постало практично від самого

моменту прийняття конституції України. Однак перший законопроект «Про зброю» був офіційно зареєстрований у ВРУ лише 13.05.1998 р. [2]. Протягом наступних 25 років у ВРУ було зареєстровано ще майже два десятки законопроектів, які більшою чи меншою мірою були спрямовані на врегулювання суспільних відносин у сфері обігу зброї. Однак, жоден із них так і не було остаточно схвалено.

Наразі на розгляді в ВРУ перебуває Проект Закону України № 5708 «Про право на цивільну вогнепальну зброю» (далі – Законопроект), який після суттєвого доопрацювання було включено до порядку денного для обговорення у другому читанні [3]. Однак, незважаючи на врахування величезної кількості поправок, даний Законопроект не забезпечує належну реалізацію громадянами їх конституційних прав у сфері обігу вогнепальної зброї. Нижче спробуємо проаналізувати основні недоліки та прогалини Законопроекту № 5708, які потребують обов'язкового вирішення під час його розгляду у другому читанні.

Як відомо, наявність певних прав та обов'язків громадян у сфері обігу зброї передбачає наявність у них певних документів на зброю. У п. 12 ч. 1 ст. 1 Законопроекту до «документів на зброю» віднесено «посвідчення власника зброї, свідоцтво про реєстрацію зброї, дозвіл на переміщення вогнепальної зброї та бойових припасів до неї через державний кордон України, витяги, *довідки та інші форми даних*, сформовані засобами ведення Єдиного державного реєстру зброї, в яких відображається інформація про право особи на вчинення певних дій щодо вогнепальної зброї або інша інформація про обіг вогнепальної зброї та/або основних частин до неї, яка підлягає обліку згідно із законом» [3]. Як можна помітити, у цьому визначенні до документів на зброю віднесено також «інші форми даних, сформовані засобами ведення Єдиного державного реєстру зброї». Таке довільне формулювання переліку документів на зброю, а також його невичерпність є неприйнятною. Згідно ч. 1 ст. 24 Закону України «Про публічні електронні реєстри» документами, що створюються під час ведення реєстрів, є «визначені законом або іншим актом законодавства, згідно з якими створено відповідні реєстри ... інші документи, що містять реєстрову інформацію» [4]. З викладеного випливає, що в Законопроекті має бути закріплено вичерпний перелік документів на зброю.

Таким, що створює загрозу незаконному обмеженню конституційних прав і свобод власників зброї, слід визначити визначення поняття «зони, вільні від зброї» (п. 21 ч. 1 ст. 1 Законопроекту), яке також потребує більшої конкретизації та застосування поняття, що не допускають неоднозначного трактування. Зокрема, такими зонами в Законопроекті пропонується визначити «зони, вільні від зброї, – приміщення, споруди, території, на яких заборонено

перебування з вогнепальною зброєю, засобами активної оборони» [3]. З аналізу даного поняття, по-перше, не зрозуміло, про яку саме «зброю» тут йде мова – про будь-яку, чи лише про вогнепальну; по-друге, необхідно уточнити, яким саме нормативним актом (актами) встановлюється вичерпний перелік таких «зон»; по-третє, потребує додаткового уточнення, про які саме «засоби активної оборони» тут йде мова, оскільки будь-які обмеження прав і свобод людини повинні мати чітке правове закріплення.

Загрозу для необґрунтованого обмеження конституційних прав і свобод власників зброї може становити також і неоднозначне трактування таких понять, як «носіння вогнепальної зброї» (п. 37 ч. 1 ст. 1 Законопроекту) та «транспортування зброї» (п. 67 ч. 1 ст. 1 Законопроекту). Якщо дослівно проаналізувати ці поняття, то можна помітити, що відмінність між носінням та транспортуванням зброї законодавець вбачає лише в «можливості негайного приведення вогнепальної зброї у стан зарядженої» [3]. Однак використання такого оціночного поняття, як «негайне» переведення, без його деталізації та конкретизації в Законі, може обумовити неоднакове застосування законодавчих положень і, відповідно, до незаконного притягнення власників зброї до відповідальності.

При знайомстві зі змістом Законопроекту в деяких власників зброї можуть виникнути сумніви щодо того, до якої категорії вогнепальної зброї відноситься наявна у них зброя. Так, у ст. 5 Законопроекту визначено 6 категорій вогнепальної зброї, яка може бути в цивільному обороті: 1) А- автоматична вогнепальна зброя; 2) В – гладкоствольна короткоствольна вогнепальна зброя (травматична); С – короткоствольна (коротка) вогнепальна зброя, крім гладкоствольної короткоствольної (травматичної) зброї; 4) D – довгоствольна (довга) вогнепальна гладкоствольна зброя; 5) Е – довгоствольна (довга) вогнепальна нарізна і комбінована вогнепальна зброя; 6) І – вихолощена, нейтралізована, старовинна вогнепальна зброя [3]. Однак в ст. 1 Законопроекту, з одного боку, згадується ще декілька різновидів вогнепальної зброї, які не охоплюються (або охоплюються лише частково) зазначеними вище категоріями. Зокрема, мова йде про напівавтоматичну вогнепальну зброю (п. 35); репліку антикварної зброї (п.56). А з іншого боку, відсутні визначення зброї, які виокремлені в окрему категорію – зокрема, мова йде про категорію D – довгоствольна (довга) вогнепальна гладкоствольна зброя (п. 10 ч. 1 ст. 1 Законопроекту дає визначення лише «довгоствольної (довгої) вогнепальної зброї». Таким чином, було б логічно при закріпленні дефініції будь-якого різновиду зброї, відразу ж вказувати її категоріальну приналежність, щоб уникнути неоднозначного трактування окремих законодавчих положень.

Потребують взаємоузгодження між собою п. 2 ч. 2 ст. 24 Законопроекту та друге речення ч. 5 цієї ж статті. Зокрема, в ч. 2 в переліку документів, які необхідно подати для продовження строку дії посвідчення, зазначається «оригінал посвідчення власника зброї, строк дії якого потрібно продовжити», а ч. 5 дає можливість власнику такого посвідчення подавати документи дистанційно в електронній формі. Відтак, виникає запитання, яким чином власник зможе подати в «електронній формі» оригінал посвідчення власника зброї? Тобто дана законодавча норма наперед унеможлиблює застосування таких прогресивних положень, як дистанційне подання документів.

Таким, що може обумовити необґрунтоване обмеження конституційних прав і свобод власників зброї, а відтак потребує додаткового обґрунтування, є положення п. 5 ч. 1 ст. 25 Законопроекту в якому зазначається, що однією з підстав призупинення дії посвідчення власника зброї є «отримання за результатами огляду довідки про невідповідність технічного стану вогнепальної зброї встановленим законодавством вимогам безпеки або технічним вимогам» [3]. Встановлення такої підстави видається не логічним, оскільки наявність посвідчення власника зброї не пов'язується з обов'язковою наявністю зброї. Власник посвідчення взагалі може не мати зброї, або мати декілька одиниць зброї, або вирішити відразу ж придбати нову одиницю зброї замість технічно несправної. Відтак, призупиняти дію його посвідчення в усіх цих випадках є недоречним та необґрунтованим.

Звісно, це далеко не повний перелік суперечностей та прогалин Законопроекту № 5708. Сподіваємось, що до остаточного ухвалення він буде приведений у відповідність до основних вимог Конституції України та міжнародних стандартів.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. (в редакції від 01.01.2020 р.).
2. Проект Закону України «Про зброю»: № 1032 від 13.05.1998 р. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=3884
3. Проект Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю» № 5708 від 25.06.2021 р. Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27190>
4. Закон України «Про публічні електронні реєстри» від 18.11.2021 р. (в редакції від 01.01.2023 р.).